

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

11-12

2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 1302 sahifa, 5-dekabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMBIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna GF universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), dotsent
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Взаимодействие реального и финансового сектора экономики в современных условиях.....	12
Шарипов Конгратбай Авезимбетович, Зайнутдинова Умида Джалаловна	
Развитие исламских банковских продуктов в коммерческих банках.....	19
Иноятова Камола Фуркатовна	
Kreditlashda risklarni boshqarish usullaridan foydalanish.....	23
Abdullayeva Sharbat, Abdullayeva Nozima	
Korxonalarning tashqi iqtisodiy faoliyatdagi raqobatdoshligini ta'minlashda marketingdan foydalanish.....	29
Axmedov Ikrom Akramovich	
Hududlarda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning zamonaviy tahlili	36
Butaboyev Maxamadjon, Gaibnazarova Zumrat Talatovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari	41
Yavmutov Dilshod Shoyimardonkulovich	
Zamonaviy ekoshaharlar barpo etish va uni tatbiq etish zaruriyati.....	47
Zikrullayev Valixon G'aybullayevich	
Indian Festivals and Nature Conservation: Connecting People for Sustainability	52
Nigora Saidmuradova Aslamovna, Anil Kumar	
Financing clean energy projects in different ways.....	59
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
Теоретические основы развития социальной инфраструктуры.....	67
Алимова Муниса Юльчиевна	
O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqamli marketingdan foydalanish holati va rivojlanish tendensiyalari.....	71
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Aholiga bank xizmatlarini ko'rsatish tizimini takomillashtirish	81
Uskanov Eldor	
Investitsiya loyihalarini islom moliya instrumentlari orqali moliyalashtirish yo'llari	86
Haydarov O'ral Axmadovich	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda esg omillar asosida investitsiya kiritishning o'rni va ahamiyati	93
Nosirov Egamqul Ismailovich	
"Enesses" MChJ da marketing muhitini tahlil qilish va takomillashtirish.....	100
Musyeva Shoirazimovna	
Использование информационных и коммуникационных технологий в совместных образовательных программах: проблемы и решения.....	107
Ташева Севара Равшановна	
Iqtisodiy globallashtirishning nazariy asoslari.....	111
Abduraxmonov Farxod Abdufarmonovich	
Sanoat korxonalari samaradorligini oshirishning nazariy-amaliy asoslari.....	117
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Fiskal siyosat va soliq to'lovchilar faoliyatini tartibga solishning nazariy masalalari	122
Isroilov Bohodir Ibragimovich, To'rayev Alijon Akmal o'g'li	
Bank daromadlarini oshirishda masofaviy bank xizmatlarini tutgan o'rni.....	128
Xudoyorov O. O.	
Elektron savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish	132
Po'latov Xudoyberdi O'ktamovich	
Ekonometrik modelashtirish asosida mavsumiylikning turistik mahsulotlar ishlab chiqarishga ta'sirini kamaytirish usullari.....	135
Xamzayeva Dilfuza Samarovna	
Yuridik shaxslar soliq yukining shakllanish omillari va uni optimallashtirish muammolari	141
Abduturopov Jasurbek Nozimjonovich	
Tadbirkorlik risklari tavsifi va tasniflashning nazariy masalalari	148
Bektemirov Abdumalikovich	
Urban farming.....	151
Ahmedova Ziyodahon Saydulloxon qizi, Askarov Hasanboy Holdorovich	
A Foreign Experience of Forming Small Business and Private Entrepreneurship Infrastructures (An Example of Usa).....	153
Kosimov Sardor Dilmurodovich, Akbarov Abdulkhamid Akmal ugli	

Principal Protected Notes on the credit rating of National Bank of Uzbekistan	159
Abdugʻaniyev Abdulaziz Alisher oʻgʻli	
Features and Challenges of Digital Transformations in the Service Sector	164
Kurbanova Maftuna Lazizovna	
Kichik biznes va tadbirkorlikning rivojlanishiga taʼsir etuvchi omillar.....	170
Kurbonov Jasurbek Pozilovich	
Jamoat transport tizimini raqamli texnologiyalarni joriy etish va ulardan foydalanishning dolzarbligi.....	173
Kushakova Maʼmura Narimanovna	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	176
Nosirov Javlonbek Jamoliddin oʻgʻli, Raxmatov Ziyodullo Nosirovich	
Financing clean energy projects in different ways	179
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
Oʻzbekistonning mehnat migratsiyasidagi hamkorligi haqida baʼzi mulohazalar (Qozogʻiston va Rossiya misolida)	187
Azamatova Gulmira Bayirbekovna	
Assessment of management effectiveness in ensuring economic and financial stability	191
Akramova Aziza Abduvohidovna	
Международное сотрудничество Республики Узбекистан в сфере образования	196
Жамалова Гулнора Гуломовна, Айматова Фарида Хуразовна	
Oʻzbekistoning ekologik muammolariNI bartaraf etish va yashil iqtisodiyotga oʻtish yoʻnalishlari.....	202
Aliyev Azim Tolip oʻgʻli	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	205
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли	
Qashqadaryo viloyatida tabiiy resurslardan foydalanish istiqbollari	211
Xoʻjanova Gulshoda Otamurodovna	
Raqamli marketing strategiyalarining raqamli iqtisodiyotda isteʼmolchilar xulq-atvoriga taʼsirini tahlil qilish.....	214
Raxmatova Sitara Shuxratjon qizi	
Oʻzbekiston Respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini takomillashtirish.....	221
Xudayberganova Zarofat Zaxidovna	
Oʻzbekistonda kichik va oʻrta biznesni rivojlantirishda ichki va tashqi muhit.....	227
Saypullayev Ilhomjon Abduraxmonovich	
Buxgalteriya axborotining sifat tavsiflari	233
Raxmatova Shaxnoza Shukurovna	
Роль и значение логистики в развитии коммерческой деятельности торговых предприятий	240
Маматкулова Шоира Джалоловна	
Uzum yetishtirishning tashkiliy-huquqiy munosabatlari va sohani rivojlantirish imkoniyatlari.....	245
Boltayev N. N.	
Tashqi savdo jarayonlarini tashkil qilishning nazariy uslubiy asoslari.....	249
Qurbonov A. U.	
Korxonalarda pul mablagʻlari auditini takomillashtirish yoʻllari.....	254
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oʻziga xos xususiyatlari.....	259
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
Агротуризм как источник дополнительного дохода для фермеров в самаркандской области.....	263
Анваров Нодир Аллаёрович, Назарова Раъно Рустамовна	
Tijorat banklari faoliyatida islomiy bank xizmatlarini rivojlantirish istiqbollari	272
Absamatov Askar Ergashovich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatida mikromoliyaviy xizmatlar koʻrsatishning zamonaviy holati.....	277
Yusupov Abbosxon Aliyevich	
The Experience of The Japanese State in Increasing Investment Activity in Uzbekistan.....	285
Satoshi Sugahara, Ochilov Bobur	
Paxta-toʻqimachilik klasterlarida sotish baholarining tahlili.....	292
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna	
Tadbirkorlik subyektlari eksportida raqamli platformalardan foydalanish strategiyalari.....	297
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
Tijorat banklarida xalqaro iqtisodiy sanksiyalar va eksportga taqiqlar bilan bogʻliq risklarni baholash va kamaytirish matritsasining metodologiyasi	304
Keldiyorov Shohruh Ilyos oʻgʻli	

Sotish jarayonlari hisobini buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari asosida takomillashtirish.....	308
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Tijorat banklari faoliyatida transformatsiyalanish jarayonlarining asosiy yo'nalishlari.....	313
Bekmurodov Abbos Amiriddinovich	
Agroklastarlarda moliyaviy natijalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	318
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Toshpulatov Jalil Baxodirovich	
Tijorat banklarida investitsiya siyosatini amalga oshirishning muhim jihatlari.....	324
Abiyev Davron Ilxomovich	
Проблемы и решения при оптимизации финансового моделирования деятельности предприятия	331
Юлдошева Гулноза Абдинабиевна	
Hududiy iqtisodiy xavfsizlik va uning asosiy xususiyatlari.....	336
Raximov E. N.	
Boshqarish sifatining iqtisodiy mohiyati va uni rivojlantirish masalalari	343
Shoyev Davronbek Axmadjonovich, Ahmadjonova Gulsanam	
Важность данных о движении затрат для повышения эффективности управления предприятием.....	346
Расулова Ш. X.	
Korxonalar daromadlariga ta'sir qiluvchi risklarning tahlili	351
Sa'dullayev Oybek Turdiali o'g'li	
Xalqaro standartlar asosida daromadlar hisobini tashkil etish.....	364
Abdusaidov Sanjar Jaloliddin o'g'li	
Выработка страховой системы защиты владельцев депозита.....	368
Узакова Камола Бехзодовна	
Обзор законодательных и регуляторных положений по введению и регулированию Исламской банковской деятельности в юрисдикции Республики Казахстан	372
Ёркулов Умиджон	
Перспективы развития производства и экспорта плодоовощной продукции в Узбекистане	378
Узганбаева Дилноза Тохтасиновна	
Перспективы развития государственного управления высшим образованием в условиях функционирования рынка	382
Умаров Диёр Равшанович	
O'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliyaning o'ziga xos xususiyatlari	388
Turopova Nigora Xolmurod qizi	
Qishloq joylarda xizmat ko'rsatish sohasi orqali aholini ish bilan bandligini ta'minlash istiqbollari.....	393
Taylakova Dilafro'z Baymamatovna	
Увеличение привлекательности инвестиций в туристической отрасли через стратегическое финансирование	399
Хусниддинов Нуриддин	
Agrobiznesni innovatsion rivojlantirish loyihalarini moliyalashtirishning metodologik asoslari.....	402
To'ychiyev Abduraxmon G'ofurovich	
Virtual bank – kelib chiqishi va moliyaviy xizmatlar kelajagi.....	406
Nabiyeva Feruza Odilovna	
Проблемы и перспективы развития депозитных операций коммерческих банков Республики Узбекистан	411
Холмирзаев Эльбек Бахтиерович	
Smart-shartnomalar – raqamli marketingning zamonaviy texnologiyalaridan biri sifatida	415
Yahyojonov N. B.	
Banklarda depozit operatsiyalarini hisobini yuritish tartibi.....	420
Mirzayeva Xilola Jaloliddin qizi	
Kichik biznes korxonalariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning iqtisodiy samaradorligi	424
Mamanazarova N. J., Jamilova N. X.	
Проблемы привлечения финансирования за счет корпоративных облигаций	429
Рахмедова Мадинахон Нусрат кизи	
Формирование финансовой стратегии местных бюджетов	433
Примова Н. И.	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortishning dolzarb muammolari va ularning yechimlari	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
O'zbekistonda hududlar kesimida raqamli iqtisodiyotning rivojlanish holati.....	445
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Experience of Islamic financial organizations in CIS countries and opportunities to use it effectively in Uzbekistan	450
Sattarova Dilfuza Dilshodbekovna	

Qashqadaryo viloyati hududlarining vertikal o'sish holati va xususiyatlari	456
Erkayeva Gulbaxor Panjiyevna, Raximova Madina Shuxrat qizi	
Innovatsion o'sishga inson kapitali ta'sirining zamonaviy yondashuvlari.....	462
Ostanov Egamberdi, Ostanova Mashxura Egamberdiyevna	
Kapital bozorida institutsional investorlar sifatida sug'urta kompaniyalari ishtiroki	466
Omonov Sardor O'lmasovich	
Tadbirkorlik subyektlarining raqamli transformatsiyasining asosiy va muhim jihatlari.....	472
Nutfulloyev Tolib G'olib o'g'li	
Korxonalarda korporativ madaniyatni rivojlantirish asoslari.....	478
Sadikova Muslima Alisher qizi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga muvofiq moliyaviy hisobotlarni tuzish usullari.....	483
Sabirova Zaynab Qadambayevna	
Фондовые рынки и финансовая грамотность: путь к финансовому осознанию	488
Режаббаев Сарвар Умархонович	
Turistik korxonalarda yashil innovatsion mahsulotlar orqali samaradorlikni oshirish.....	491
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Milliy kapital bozorida korporativ qimmatli qog'ozlar amaliyoti tahlili.....	497
Otaxonova Shohyora	
Aholining turmush farovonligini yashlashning ijtimoiy-iqtisodiy masalalari	502
Qobilova Shaxnoza	
Surxondaryo viloyatida sug'oriladigan yerlardan foydalanish holatining statistik tahlili	505
Sharifi Abdul Fatah	
Economic and Social Significance of Personnel Management in Manufacturing Enterprises: A Dual Dimension Analysis.....	512
Sarimsakov Baxtiyor Rahmonjanovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozorining rivojlantirish istiqbollari	518
Usmanov Zayniddin Berdirasulovich	
Qurilish tashkilotlarida xodimlarning innovatsion faolligini oshirish yo'llari	523
Usmanov Ixom Achilovich	
Investitsiya jozibadorligini baholashning o'ziga xos jihatlari va metodlari.....	527
Uroqboyeva Farzuna Axmadjonovna	
Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida sanoat 4.0 ning roli: tahlil va natijalar	532
Xujaxonova Sitara Baxtiyor qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida qishloq joylarda davlat xususiy sherikchilik asosida raqamli xizmatlarni takomillashtirish.....	537
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
Kichik firmalar raqobatbardoshligini oshirishning mintaqaviy muammolari (Xorazm viloyati misolida)	542
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	
"Sam Antep Gilam" mchjda marketingni boshqarishni takomillashtirish yo'llari	549
Usmonova D. I.	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	555
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Factors for the Development of The Industrial Sector of the Economy	559
Zakhidov Nodir Umidjanovich	
Mintaqa tumanlararo xo'jalik yurituvchi subyektlar qo'shma biznesini konvergent modeli	563
Yusupov Fayzulla Yakubovich	
Aholini biznesga jalb qilishda tijorat banklarining roli.....	567
Yaxshimuratova Xasiyat Xudaybergenovna	
Mahalliy gastronomik turizmni rivojlantirishda nazariy asoslar.....	571
Sultonov B. A.	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	575
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich	
Проблемы привлечения иностранных инвестиций в инновационном развитии экономики Узбекистана.....	580
Хамракулова О. Д., Халмурзаев М., Аликулов С. А.	
Тенденции развития жилищного строительства.....	585
Алиева Зилола Маматвалиевна	
Учет и анализ производственных затрат на предприятиях	589
Аделя Азаматовна Нематова, Ибрагимов Мансур Мардонович	

Meva-sabzavotchilik klasterlarini rivojlantirishda xorij tajribasi.....	592
Botirov Erkinjon Xayitovich	
Zamonaviy xizmat ko'rsatish bozori: xalqaro tendensiyalar va uy-joy fondi muammolari sarhisobi.....	598
Sanakulova Barnogul Rizakulovna, Berdiyeva Dilfuza Axatovna	
Роль рынка капитала в обеспечении макроэкономической стабильности Республики Узбекистан	605
Дадаханова Саида Махаммаджон кизи	
Iqtisodiyotning xususiy sektorida inson resurslarilarni moddiy rag'batlantirishni takomillashtirishda xorij tajribasi.....	608
Baxtiyorova Umida Ulug'bek qizi	
Korxonalarning investitsiya faolligini ta'minlashda soliqlarning rag'batlantiruvchi rolini oshirish xususiyatlari.....	613
Ilyasova Barno Axmadovna	
Dunyo davlatlari iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish tendensiyalari.....	618
Imomaliyeva Mohizoda, Raxmatullayev Lazizbek Nematullo o'g'li	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	623
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Sanoat korxonalarida iqtisodiy resurslar mohiyatini tavsiflovchi tushunchalar	628
Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna	
Mikromoliyalash tashkilotlari faoliyatining operatsiyalar tahlili.....	633
Kamalov Shuxrat Kamalovich	
Temiryo'l transporti sanoat kompleksi korxonalarida ijtimoiy va mehnat munosabatlarini takomillashtirishning nazariy va uslubiy asoslari.....	637
Kadirova Sharofat Amonovna	
Qishloq xo'jalik korxonalarida xarajatlar hisobi va mahsulot tannarxini takomillashtirish masalalari	645
Yuldashev Sherali Xayitovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Анализ экологических факторов и их влияние на финансовую безопасность страны.....	650
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Superior directions, modern trends and prospects for the development of the financial market.....	655
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna, Raximova Umida Rabbimovna	
Kichik biznesning eksport salohiyatini oshirishda jahon tajribasi	659
Kambarova Sh. M.	
Theory and practice of evaluation of capital assets in Uzbekistan.....	665
Usmonov Bunyod	
Xizmat ko'rsatish sohasini asosiy tarmoqlariga yo'naltirilgan global investitsiyalar holati va prognozini tahlili	668
Muxammadiyev Kamoliddin G'ulomiddinovich	
Методологические основы банковского кредитования и классификация факторов, влияющих на особенности получения кредитов	672
Каримова Азиза Махмадризовна	
Sanoat salohiyati va omillar unumdorligini iqtisodiy-statistik baholash usullari.....	676
Kasimov Azamat Abdulkarimovich	
Цифровизация банков: риски и стратегии управления финансовыми активами в цифровой эпохе.....	682
Кодиров Бобур	
Davlat-xususiy sherikligi asosida iqtisodiyot tarmoqlarining investitsion salohiyatini oshirishning o'rta muddatga mo'ljallangan istibollari (O'zbekiston temiryo'llari AJ misolida)	689
Qodirov Jasurbek Sharofitdinovich	
Banklarda mummoli kreditlar bilan ishlash: samarali strategiya va yondashuvlar	696
Mirsaliyev Erkin Ergashevich	
Agrosanoat ishlab chiqarishining raqobatbardoshligini oshirish va uning innovatsion rivojlanish bilan o'zaro bog'liqligi	700
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich, Muxtorova Oydin Sayfiddin qizi	
Hududlar iqtisodiyotini oshirishda investitsiyalarning roli	707
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
Xizmat ko'rsatuvchi korxonalarning iqtisodiy salohiyatini shakllantirish mexanizmlari	712
Erdonov Muhammadamin Erdon o'gli, Ibragimov Shoxrux Baxtiyorovich, Ataqulov Jahongir Valijon ug'li	
Sug'urtada andarrayting xizmatini (ARDL) modeli tahlili asosida takomillashtirish	717
Mirzoyev Sayfullo Fayzulloyevich	
Роли банков в повышении привлекательности инвестиционной среды в Узбекистане.....	727
Насиров Дилшод Фарходович	

Пути улучшения инвестиционного климата в Республике Узбекистан	731
Нозимов Элдор Анварович, Санатиллоев Ферузшоҳ Бахтиёр угли	
Iqtisodiyot, atrof-muhit, jamiyat va madaniyat o'rtasidagi muvozanatga – obodonlashtirish xizmatlarining ta'siri.....	737
Norkulova Dilfuza Zoxidovna, Xayitov Jamshid Xolvoyevich	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	741
Нуриллаев Раҳмат Ярашевич, Нуриллаев Шердил Жамолиддин угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda tovar-moddiy zaxiralar manbalari va ularni shakllantirish amaliyoti	747
Nurmanov Ulugbek Anorbayevich	
Yer rentasi mulkchilik munosabatlari rivojlanishning zaruriy sharti sifatida.....	752
Abdunazarov O.	
Формирование и развитие цифровой экономики (на примере российской федерации и Республики Узбекистан)	756
Ким П. В.	
Tijorat banklari korporativ boshqaruvida bank xizmatlari samaradorligini	760
Kudratov Sunnatulla Ropijanovich	
Tijorat banklari depozit siyosatining banklar resurs salohiyatini oshirishdagi roli	764
Jo'rayev Isroil Ibrohimovich	
Ways of Development of Electronic Commerce in Uzbekistan	770
Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li	
Hydro Energy as the Important Factor of the "Green Economy"	775
Isroilov Xusanboy Ibrohimjon o'g'li	
Navoiy viloyatida turizmni rivojlantirish	781
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li, Azamatova Nozima Jaxongirovna	
Mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida).....	784
Halimova Dilora Olimboyevna	
Davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromadlilik egri chizig'ini aniqlashning fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishdagi ahamiyati	787
Hakimov Hakimjon	
Intellectual mulkni boshqarish jarayonlari o'rganishning nazariy muammolari.....	793
Tirkashyev Farhod Mahmudovich	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	796
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova	
Роль Среднеазиатских коллекций в развитии музеев России	801
Абдуллаева Нигора Санжаровна	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	804
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida talabalar bilimni yuksaltirish jarayoni: muammolar va yechimlar	808
Hakimov Nazar Hakimovich, Vaxobova Marg'uba Abduxamidovna	
Yashil iqtisodiyot: mazmun mohiyati, nazariya va amaliyot	812
Yuldashev Mutallib Ibroximovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozori tahlili	819
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
"HAVAS COMFORT MEDEL" MChJda marketing xizmatini tashkillashtirish va uning samaradorligini oshirish yo'llari	823
Musyeva Shoirazimovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini soliqlar vositasida rag'batlantirishning klassik nazariyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	831
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Yoshlarning ish bilan bandligini ta'minlashning asosiy yo'nalishlari.....	837
Mamaraximov Bekzod Erkinovich	
Chakana bank xizmatlarini rivojlantirish hududlar barqaror rivojlanishining omili sifatida	841
Niyozov Zuxur Davronovich	
Raqamli texnologiyalar asosida oziq-ovqat ta'minoti zanjirini rivojlantirish omillari	845
Yusupov Muxiddin Soatovich	
O'zbekistonda korporativ kreditlash amaliyotini rivojlantirish orqali investitsiya jalb qilish imkoniyatlari.....	855
Asatullayev Alisher	
Davlat budjeti jarayonini takomillashtirish masalalari	860
Ataxanov Bekpo'lat Abdullayevich	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	866
Дурманов Акмал Шаймарданович	

Yuridik shaxslar mol-mulkini soliqqa tortishni rivojlantirish yo'llari	872
Gadayev Jaxongir Muhammadi o'g'li	
Some Principle Issues in the Effective use of Budget Funds in Universities	876
Khairiddinov Sh. B.	
Directions of Using Negotiations in Keeping Peace and Ensuring Stability in Society	879
Kholdarova Fariza Tukhtabaevna	
Elektrotexnika sanoati korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanish.....	883
Mamayusupova Mashxura Sodiqovna	
Elektron tijoratning zamonaviy iqtisodiyotga ta'sirini o'rganish va uni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini aniqlash	887
Maxmudov Lazizbek Ubaydullo o'g'li	
Foreign Direct Investment and Electricity Consumption During Uzbekistan's Green Transition	896
Nurbek Khalimjonov	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini qarz kapitali orqali moliyalashtirishni takomillashtirish	902
Obломуродов Нарзулло Наймович, Шавкатов Наврузбек Шавкатович	
Mol-mulk solig'ining soliqqa tortish tartibini takomillashtirish	910
Poyonov Bobur Bekmurod o'g'li	
Konfutsiychilik axloqiy negizlarida olamiy tartibot.....	916
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
"Yashil iqtisodiyot"ni joriy etish istiqbollari	923
Saloxov Sirojiddin Sadriddin o'g'li	
Investitsiyaning iqtisodiy mohiyati va O'zbekiston iqtisodiyotida tutgan o'rni.....	928
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
O'zbekiston qishloq hududlarida maishiy xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish.....	933
Sharifov Shuhrat Saidahmadovich	
Exploring Big Data Applications for Knowledge Management in Higher Education Administration.....	936
Shakhzod Saydullaev	
O'zbekiston sug'urta bozorida qayta sug'urta faoliyatini rivojlantirish istiqbollari.....	944
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Ekologik turizmning turlari va uni tashkil etishda tabiiy resurslarning ahamiyati.....	950
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li	
Mamlakatga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion jozibadorlikni oshirish istiqbollari	954
To'laganova Ruhshona Farrux qizi	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida maktabgacha ta'lim xizmatlarini holati	959
Umurzakova Dilnoza Egamberdiyevna	
Issues of Improving Production Cooperation in the Industry Network of Our Country	964
Xomidov Mirodiljon Xasanboy o'g'li	
Foydaning soliq obyektini sifatida shakllantirish zaruriyati.....	971
Yo'ldasheva Mohiraxon Ochestva	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	975
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarning yangi tizimi sharoitida soliq nazorati.....	980
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
"Ijtimoiy himoya yagona reyestri" axborot tizimining aholini ijtimoiy himoya qilishdagi o'rni.....	984
Aliyev Ma'ruf Komiljon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash yo'nalishlari.....	991
Baxriyev Dilshod Rizvonkulovich	
Анализ влияния цифровой экономики на эффективность налоговых органов	996
Бобомуротова Манзура Панжи кизи	
Tadbirkorlik muhitini yaxshilash orqali kambag'allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirishning iqtisodiy-ijtimoiy ahamiyati.....	1000
Irmatova Lola	
Korxonalarda pul mablag'lari auditini takomillashtirish yo'llari.....	1005
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	1010
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Yashil iqtisodiyotga o'tish ekologik barqarorlikning muhim omilidir	1014
Yuldashev Farhodbek Abdumutalibovich	
Strategik boshqaruv hisobini tashkil etish asoslari va tamoyillarini takomillashtirish.....	1017
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1022
Пулатова Сурайё Юлдашевна	

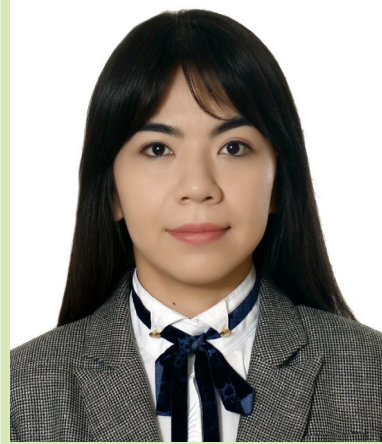
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida oilaviy korxonalarining xizmatlar ko'rsatish sohasidagi o'rni va funksiyalari.....	1026
Tog'ayeva Dilnoza Azamatovna	
Совершенствование методологии исследования демографических процессов.....	1031
Тула Нодирбек Баходир угли	
Инновационные технологии в сфере страхования.....	1037
Хайдарова Нигинахон Шухрат кизи	
Iqtisodiyotni innovatsion isloh qilish sharoitida yer hisobini yuritishning ahamiyati.....	1042
Hojiyev Qo'chqor Mamadiyorovich	
Qattiq maishiy chiqindilarni utilizatsiya qilish orqali qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanishni takomillashtirish.....	1047
Sherqulov Nodir Erkin o'g'li	
Мировой опыт использования денежных и натуральных трансфертов в социальном обеспечении.....	1052
Гулноза Тохировна Самиева	
Davlat xaridlarini amalga oshirish orqali raqobatni rivojlantirish yo'llari.....	1057
Majidov Nizomjon	
Raqamli iqtisodiyot davrida kontent marketingdan foydalanish va uning bosqichlari.....	1064
Tohirjonov Ahmadjon Tohirjon o'g'li, Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna	
Aksiyadorlik jamiyatlari kapitalini shakllantirish manbalari va usullarini takomillashtirish.....	1070
Norqulov Mirsaid Tulqin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasida investitsion jozibadorlikni oshirish zaruriyati.....	1075
Badalov Jamshid Jamolovich	
Foyda solig'i tushumi va uning O'zbekiston soliq-budjet tizimidagi ahamiyati.....	1080
Shirinov Sabir Erkinovich	
O'zbekistonda davlat korxonalari aksiyalarini moliya bozorlarida sotishni jadallashtirish yo'nalishlari.....	1084
Anvar Eshmatov	
Baliqchilik xo'jaliklarida xodimlar bilan hisob-kitoblar hisobining tashkiliy va uslubiy jihatlarini.....	1088
Ametova Nasiba Danilovna	
Tijorat banklari tomonidan eksportyor korxonalarining kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	1092
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	
Digital Transformation of Tax Systems.....	1096
Boburjon Turanboyev Qodirjon o'g'li, Musabekov Sherali Nazarali o'g'li	
Yangi O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirish yo'nalishlari.....	1101
Raxmonova Aziza Tolibovna	
Transitioning to a Green Economy and Implementing Sustainable Technological Changes in Uzbekistan.....	1106
Umarov Elshod G'ulom o'g'li	
Texnik yo'nalishdagi oliy ta'lim muassasalari daromadlari tarkibi va ularning o'ziga xos jihatlari.....	1112
Yuldashov Elmurod Abdujalil o'g'li	
Совершенствование системы профессионального управления жилищно-коммунальным хозяйством Узбекистана.....	1116
Икромовна Ханифа Одилловна	
Sanoat korxonalarini kreditlash amaliyotining zamonaviy holati.....	1121
Kamalova Jamila	
O'zbekistonda davlat ishtirokidagi korxonalarining huquqiy maqomi va ularni isloh qilishning istiqbollari.....	1125
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'lari va ulardan foydalanish to'g'risidagi bajarilishlarga oid hisobotni tuzish va taqdim etish tartibi.....	1131
Ne'matov Oybek Ismatullayevich	
Предприятие автомобильной промышленности как объект реализации концепции устойчивого развития.....	1136
Туйчиев Комилжон Лазизович	
Tijorat banklari aktivlari diversifikatsiyasining nazariy ahamiyati.....	1143
O'ktamova Nozima Narzulla qizi	
Tijorat banklarida yangi masofaviy bank xizmat turlarini rivojlantirish.....	1146
Umarov Abdulquddus Abdilxatovich	
Некоторые вопросы эконометрической оценки CES – функций и их практическое применение в экономических задачах.....	1151
Шадиева Гулнора Мардиевна, Усманов Фарзод Шохрухович	
Использование искусственного интеллекта в спортивной индустрии.....	1158
Усманова Дилфузахон Иброхимовна	
The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities.....	1163
Po'latov Sherzodbek Oybek o'g'li, Farmonov Ilhomjon Iqboljon o'g'li	

Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishni takomillashtirish (Andijon viloyati misolida)	1168
Xolmatov Sanjarbek Xojimatovich	
O'zbekiston temir yo'l transport tizimi rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari	1174
Qilichev Umid Ibadullayevich	
Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi sharoitida raqamli banklar resurslarini oshirish choralari	1181
Xamraqulova Gulnozaxon Faxriddin qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kredit foiz stavkasini muvofiqlashtirish masalalari	1185
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
O'zbekistonda Islom banklari faoliyatini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	1191
Vasiyev Alisher Samiyevich, Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Islom iqtisodiyotining mohiyati	1197
Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Budjet mablag'larini taqsimlanishi va maqsadli sarflanishida inson kapitalidan foydalanish va jamoatchilik nazoratining samaradorligi	1201
G'ofurov Bekzod Fayzulla o'g'li	
Maxsus iqtisodiy zonalar investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishda tarif va notarif mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatlari	1207
Ja'sur Umirzoqov Artiqboy o'g'li	
Перспективное развитие промышленной кооперации между странами	1212
Назарова Раъно Рустамовна, Жартай Жанибек Маратулы	
Soliqlar yig'iluvchanligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar	1218
Berdiyeva Uguloy Abduraxmanovna	
Ta'lim sifatini ta'minlash oliy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning asosiy omili	1222
Nematov Inatillo Ubaydullayevich	
Aholiga ko'rsatiladigan bank xizmatlarini takomillashtirish	1228
Umurzakova Adiba Ochilovna	
Tijorat banklari resurslari shakllanishining manbalari va yo'llari	1232
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1238
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Пути эффективного использования внутренних инвестиций в национальной экономике	1242
Рафиева Зарина Хусановна	
Development of the Country's Economy Through the Development of the Stock Market in Developing Countries	1246
Akhmedov Doniyorbek	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotini rivojlanishi va uning asosiy yo'nalishlari	1250
Azizova Manzura Ibragimovna	
The theoretical importance of product cost reduction in industrial production	1254
Dilfuza Baxramovna Safarova	
Fond bozorlarining tashkil etilishi va rivojlanish tendensiyalari	1261
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
Mamlakatda davlat tibbiyot muassasalarining tutgan o'rni va ularni rivojlantirish yo'nalishlari	1266
Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna	
Obligatsiyalar bozorida banklarning ishtiroki va ahamiyati	1272
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li	
Milliy iqtisodiyotimizda investitsiya portfelini shakllantirishning nazariy asoslari	1277
Ibragimov Gafurjan Axmetovich	
Kompaniyalarning tashqi savdo faoliyatini moliyalashtirishning nazariy asoslari va xorij tajribasi	1282
Ibragimov Mansur Axmedovich	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida)	1286
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich	
Ключевые факторы успеха в мотивации и управлении проектными командами	1294
Мансурова Севара Мансуровна	
Mehmonxona biznesida CRM tizim xizmatlarini loyihalash	1297
Ishanxodjayeva Dilfuza Erkinovna	

STRATEGIK BOSHQARUV HISOBINI TASHKIL ETISH ASOSLARI VA TAMOYILLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna

PhD, Toshkent moliya instituti, "Bank hisobi va audit" kafedrasida dotsenti

Annotatsiya: Maqolada xo'jalik yurituvchi subyektlar strategik boshqaruv hisobini tashkil etish asoslari va tamoyillari, strategik boshqaruv hisobi ma'lumotlarining shakllanish xususiyatlari, strategik hisob ma'lumotlarining relevantlik darajasini belgilab beruvchi mezonlari va uning strategik boshqaruv hisobini tashkil etishdagi roli yoritilgan.

Kalit so'zlar: strategik boshqaruv hisobi, mezon, moliyaviy hisob, boshqaruv hisobi, xo'jalik yurituvchi subyekt.

Abstract: The article describes the basics and principles of the organization of strategic management accounting of economic entities, the characteristics of the formation of strategic management accounting information, the criteria that determine the level of relevance of strategic accounting information, and its role in the organization of strategic management accounting.

Key words: strategic management accounting, criterion, financial account, management accounting, business entities.

Аннотация: В статье описаны основы и принципы организации стратегического управленческого учета хозяйствующих субъектов, особенности формирования стратегической учетной информации, критерии, определяющие уровень актуальности стратегической учетной информации, ее роль в организации стратегического управленческого учета.

Ключевые слова: стратегический управленческий учет, критерий, финансовый учет, управленческий учет, хозяйствующие субъекты.

KIRISH

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash va diversifikatsiya qilish, chet el investitsiyalari hamda sarmoyalarini jalb qilish natijasida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish, ularda boshqarish uslublarini takomillashtirish, ya'ni xalqaro biznes yuritish tartib-tamoyillarini joriy etish alohida ahamiyatga molik masala hisoblanadi.

Ayni paytda respublikamizdagi barcha yirik korxonalar aksiyadorlik jamiyatlariga aylantirilib, korporativ boshqaruv usullari joriy etilayotgan xo'jalik yurituvchi subyektlar soni kun sayin ko'paymoqda. Bu iqtisodiyotning jadal sur'atlarda rivojlanishi, sanoat salohiyatining oshishi, yuqori texnologiyali tarmoqlarning o'zlashtirishi, boshqacha aytganda, mamlakatimiz iqtisodining turli tarmoqlarida faoliyat yuritayotgan xo'jalik yurituvchi subyektlar raqobatbardoshligi oshishiga xizmat qilmoqda.

Xo'jalik yurituvchi subyektlarda zamonaviy boshqaruv texnologiyalarini joriy etishni rahbarlar tomonidan strategik qarorlar qabul qilishi uchun asos bo'ladigan tegishli tahliliy hisob ma'lumotlarini yig'ish, qayta ishlash va tezkor tarzda taqdim etish mexanizmini joriy qilmasdan amalga oshirib bo'lmazligi ma'lum.

Butun dunyoda kechayotgan globallashuv jarayoni ta'siri va bozor raqobatining kuchayishi natijasida xo'jalik yurituvchi subyektlardagi samarali strategik boshqaruvga tobora ortib borayotgan ehtiyoj strategik boshqaruv hisobini tashkil qilish va yuritish bo'yicha zamonaviy yechimlarni ishlab chiqish masalalarini ko'ndalang qilib qo'yimoqda. Bu borada xo'jalik yurituvchi subyekt talablariga javob beradigan strategik boshqaruv hisobini amaliy jihatdan samarali tarzda tashkil qilish bo'yicha mavjud muammolarning ijobiy yechimini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

ADABIYOTLAR SHARHI

Korxonalar va kompaniyalarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning nazariy va amaliy jihatlarini xorijlik iqtisodchi olimlardan A. Apcherch, E. Atkinson, R. Banker, P. Bryuer, R. Garrison, K. Druri, R. Kaplan, E. Norin, K. Uord, Dj. Foster, Ch. Xorngren va M. Yangning ^[1] ilmiy ishlarida atroflicha o'rganilgan.

Shuningdek, MDH mamlakatlari iqtisodchi olimlaridan I. N. Bogataya, V. B. Ivashkevich, V. E. Kerimov, I. G. Kondratova, I. Ye. Mizikovskiy, O. Ye. Nikolayeva, V. F. Paliy ^[2] strategik boshqaruv hisobini tashkil qilish va yuritish muammolariga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlarni olib borishgan.

O'zbekistonlik iqtisodchi olimlardan A.A.Abdug'aniyev, N.B.Abdusalomova, A. Z. Avloqulov, A. K. Ibragimov, A. A. Karimov, M. B. Kalonov, U. U. Kostayev, B. Yu. Maxsudov, M. Q. Pardayev, A. X. Pardayev, N. K. Rizayev, B. A. Xasanov, A. A. Xashimov, I. K. G'iyosovlarning ^[3] ilmiy ishlarida strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning nazariy va ilmiy-uslubiy jihatlari qisman o'z aksini topgan.

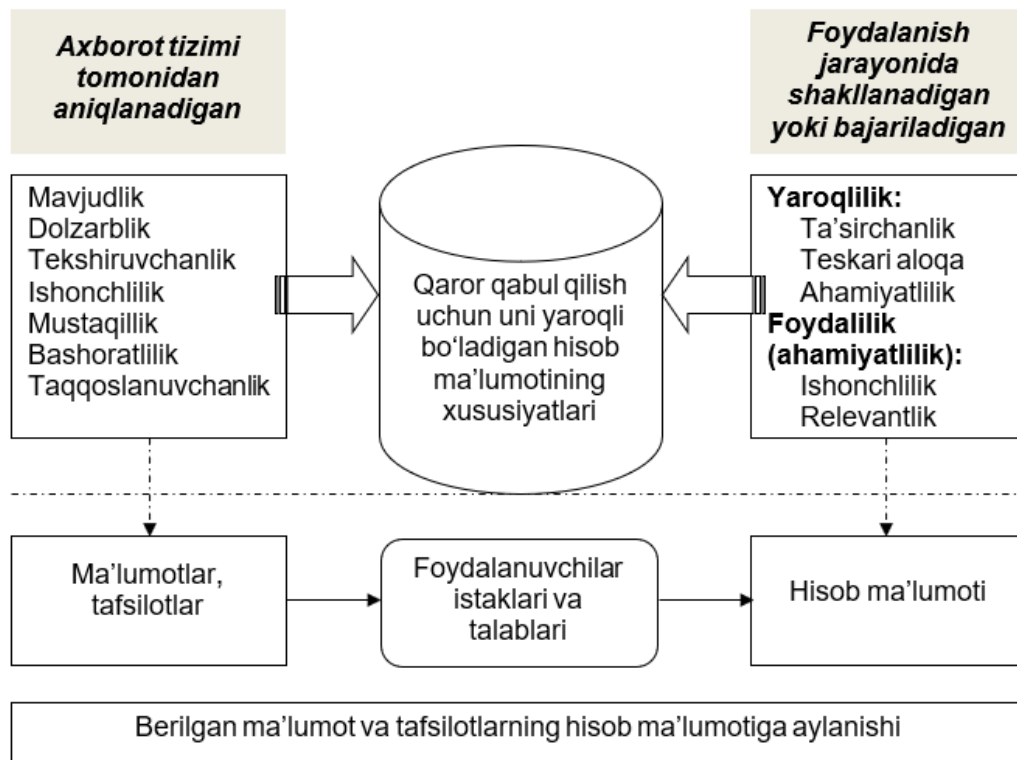
TAHLIL VA NATIJADAR

Nazariy-uslubiy hamda ilmiy yondashuvlarning turli xilligi - ilmiy hamjamiyatda strategik boshqaruv hisobi mohiyati va uning funksiyalari borasida yagona bir yondashuvning shakllanmaganligini ko'rsatadi. Biroq ilmiy tadqiqotlar natijasi shuni ko'rsatdiki, bir qator masalalar talqini borasida turli olimlar yondashuvlarida o'xshashliklar mavjud. Xususan, xo'jalik yurituvchi subyektning boshqaruv tizimida strategik boshqaruv hisobining roli va o'rnini aniqlash masalasida ularning ko'pchiligi bir xil yondashadi. Aniqrog'i, ko'plab olimlar bu borada strategik boshqaruvning quyidagi muhim qirralarini qo'rsatib bergan:

- uning vazifasi strategik qarorlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilganligi;
- asosiy vazifani bajarish uchun nafaqat xo'jalik yurituvchi subyektning mikromuhit ko'rsatkichlari, balkim tashqi bozor va makromuhit omillarini hamda ularning ta'sirlarini hisobga olish tizimi ekanligi;
- uning joriy, tezkor, istiqboldagi moliyaviy ma'lumotlar, shuningdek, boshqa turdagi ma'lumot manbalariga (ichki bozor sig'imi, tashqi bozor kon'yunkturasi, tadbirkorlikning moliya-kredit bozori tomonidan qo'llab-quvvatlanishi, soliq yuki va shu kabilarga) ham tayanishi;
- nafaqat aniq dalillar, balki uzoq muddatli o'zgarishlar yoki muhim o'zgarishlarni kuzatishga qaratilganligini va h.k.

Ushbu yondashuvlar mohiyatini qo'llab-quvvatlagan holda, alohida qayd qilish joizki, strategik boshqaruv hisobi mohiyatini xo'jalik yurituvchi subyektni strategik boshqarish jarayoni va shu jarayonni hisob tizimi bilan bog'lab turuvchi asosiy zveno sifatida talqin qilish maqsadga muvofiqdir. Uning asosiy vazifasi uzoq istiqbolga mo'ljallangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur bo'ladigan hisob-tahlil ma'lumotlarini shakllantirishdir ^[4].

Strategik boshqaruv hisobini boshqa hisob turlaridan ajratib turadigan tahliliy asoslarni yaratishda, bizning fikrimizcha, boshqaruv qarorlari qabul qilish uchun foydali va zarur bo'ladigan hisob ma'lumotlari xususiyatlarini guruhlashtirish imkoniyatini yaratib beradigan xususiy modelga tayanish kerak (1-rasm):

1-pacm: Strategik boshqaruv hisobi ma'lumotlarining shakllanish xususiyatlari¹

1 Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Hisob ma'lumoti xususiyatlarining birinchi guruhini foydalanuvchilarga axborot so'rovlarining o'ziga xos xususiyatlari emas, balki axborot tizimiga xos xususiyatlar bilan aniqlanadigan universal sifat xususiyatlari tashkil qiladi. Bularga dolzarblilik, tekshiruvchanlik, representativlik, bashoratlilik, taqqoslanuvchanlik, shuningdek, mustaqillik va mavjudlik tamoyillarini kiritish mumkin. Mazkur tamoyillarning alohida xususiyatlari ularning oldindan belgilangan meyorlarga nisbat o'zgarishini hamisha o'lchash, ya'ni hisoblash imkoniyati mavjudligida namoyon bo'ladi.

Yuqoridagi 1-rasmdan ko'rinib turibdiki, hisob ma'lumotlari xususiyatlarini belgilovchi ikkinchi guruh "yaroqlilik xususiyatlari" deb nomlangan. Ularning mohiyati shundan iboratki, mavjud axborot to'plamini saralash va baholash jarayoni oldindan belgilangan ma'lumotlar to'plami orqali emas, balki oxirgi foydalanuvchilar tomonidan qo'yiladigan talablar asosida amalga oshiriladi.

Xuddi shuningdek, hisob ma'lumotlarining "favqulodda xususiyatlari"ni belgilab beruvchi uchinchi guruh tamoyillari ham muhim ahamiyatga egadir. Tizimli yondashuv atamalarida foydalilik (ahamiyatlilik) tahlil qilinayotgan obyektning tizim murakabligini ifodalaydi va uning alohida elementlari xususiyatlariga tizim xususiyatlarining nomutanosibligini bildiradi. Ana shu guruhga boshqaruvning har bir darajasi uchun hisob ma'lumotlarining mohiyati hamda ahamiyatini belgilab beradigan relevantlik va ishonchlilik xususiyatlarini kiritish maqsadga muvofiq, deb hisoblaymiz [5].

Shu o'rinda ta'kidlash kerakki, strategik boshqaruv qarorlari qabul qilish uchun hisob ma'lumotlarining relevantlik xususiyati muhim hamda betakror ahamiyatga ega. Ushbu xususiyat hisob ma'lumotlarining nafaqat to'liqlilik, dolzarblilik va haqqoniylik talablarini qondirishi, balki foydalanuvchilarning axborot talablariga atroflicha, o'z vaqtida, tezkor hamda to'liq javob beradi, deb hisoblaymiz. Masalaning muhimligi uchun shu sohada ilmiy tadqiqotlar olib borgan deyarlik barcha xorijiy va mamlakatimiz olimlarining yondoshuvlarida hisob ma'lumotlarining relevantlik darajasi alohida e'tiborga olingan. Lekin, qayd qilish kerakki, hisob ma'lumotlarining relevantlik darajasini belgilab beruvchi mezonlar to'g'risida to'liq fikr-mulohazalar hech bir ilmiy ishda batafsil yoritilmagan. Masalan, V. F. Nesvetaylov strategik boshqaruv hisobi ma'lumotlarining relevantlik darajasini belgilab beruvchi mezonlarning 4 guruhini, ya'ni muhimlik, foydalilik, yetarlilik hamda ishonchlilik tamoyillarini taklif etsa, ayrim iqtisodchilar uning 5 ta guruhini taklif etishadi.

Olib borilgan ilmiy tadqiqotlar natijasida strategik boshqaruv hisobi ma'lumotlarining relevantlik darajasini belgilab beradigan asosiy mezonlar sifatida quyidagilarni ko'rsatish mumkin, deb hisoblaymiz (1-jadval):

1-jadval: Strategik hisob ma'lumotlarining relevantlik darajasini belgilab beruvchi mezonlar

№	Mezonlar	Mezonlarning tarkibi
1.	Aloqadorlik	Foydalanish uchun qabul qilinayotgan hisob ma'lumotlari qabul qilinishi mumkin bo'lgan strategik qarorlarga aloqadorli bo'lishi kerak.
2.	O'z vaqtidalik	Ma'lumotlar o'z vaqtida taqdim etilsagina u relevantli bo'lishi mumkin. O'z vaqtida taqdim etilmagan ma'lumotlar, strategik qaror qabul qilinishi o'tgan zahotiyq o'zida relevantlik darajasini to'liq yo'qotadi.
3.	Muhimlik	Ma'lumotlar hisob bepuvchi birliklarning strategik holatini tasniflashi yoki strategik muhim ko'rsatkichlarni aniqlash uchun asos sifatida namoyon bo'lishi kepak. Ushbu ma'lumotsiz strategik baholash va ushbu obyektlar bilan ishlash imkoniyati mavjud bo'lmaydi yoki chegaralangan bo'ladi.
4.	Tezkorlik	Ma'lumotlar strategik boshqaruv qarorlari qabul qilinishi uchun taqdim etilayotganda tezkorlik, ya'ni hozirlik tamoyillariga javob berishi kepak.
5.	Foydalilik	Taqdim etilayotgan hisob ma'lumotlari strategik ahamiyatga ega bo'lgan qarorlar qabul qilish uchun eng asosiy va optimal ma'lumot sifatida namoyon bo'lishi kepak.
6.	Yetarlilik	Hisob ma'lumoti muhim ahamiyatga ega yordamchi o'zgartirishsiz strategik tahlilda ishlatilishi mumkin bo'lishi kepak.
7.	Ishonchlilik	Strategik boshqaruv qarorlari qabul qilish uchun taqdim etilayotgan ma'lumotlar ishonchlilik tamoyiliga javob berishi kerak.

1-jadvalda birinchi aks etgan aloqadorlik tamoyili – biron-bir iqtisodchi olimlar ilmiy ishlarida va tadqiqot natijalarida uchramaydi, ya'ni u biz tomonimizdan taklif etilayotgan yangi tamoyildir. Xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyati bo'yicha strategik boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun foydalanilayotgan hisob ma'lumotlari qabul qilinishi mumkin bo'lgan strategik qarorlarga aloqadorli bo'lishi kerak. Sababi, xo'jalik yurituvchi subyektlarda yuritiladigan buxgalteriya hisobining barcha turlarida shakllanadigan, umumlashtiriladigan ma'lumotlar hajmi juda katta bo'lib, strategik boshqaruv hisobida ana shu ma'lumotlarning 90-95 foizidan deyarlik hech qachon foydalanilmaydi, ya'ni ularning strategik qarorlar qabul qilish uchun aloqadorligi yo'q, shunga muvofiq ularga e'tiborni jalb qilish natijasida muhim bo'lgan boshqa ma'lumotlar e'tibordan chetda qolib ketishi ham mumkin. Aksincha, xo'jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilish hamda yuritish

uchun makromuhit darajasidagi ma'lumotlardan aloqadorli bo'lganlarini hisobga olish, umumlashtirish, tahlil qilish va taqdim etish borasida hali o'zining ijobiy yechimini kutib turgan qator muhim masalalar bor. Hozirgi globallashtirish sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatiga bevosita yoki bilvosita ta'siri bo'lmagan ma'lumotlarning ko'pligi boshqaruv xodimlarini strategik yo'nalishdan chag'itishi mumkin. Shuning uchun ham xo'jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobi uchun taqdim etilayotgan ma'lumotlar relevantli deb hisoblanishi uchun, ular eng avvalo, aloqadorlik tamoyiliga javob berishi kerak, deb hisoblaymiz[6].

Xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyati doirasida qabul qilinadigan strategik qarorlarning samaradorligi bevosita ana shunday qarorlarni qabul qilish uchun zarur bo'ladigan ma'lumotlarni ta'minlab beradigan hisob tizimining mavjudligiga bog'liqdir. Bunday tizimning o'ziga xos xususiyati - xo'jalik yurituvchi subyektning rahbarlari va mutaxassislariga beriladigan strategik ma'lumotlar taqdimotining doimiyligi va tizimlilikidir.

Tadqiqot mobaynida mavjud hisob turlarining qiyosiy tahlili olib borildi hamda moliyaviy, boshqaruv va strategik boshqaruv hisoblarini ajratib ko'rsatish imkoniyati aniqlandi. Ular orasidagi muhim farqlarni quyidagi uchta metodologik yondashuv orqali aniq kuzatish mumkin:

- hisob turlarining har biri boshqaruv qarorlari qabul qilishning turli shakllari va darajalariga qarab mo'ljallanadi;
- har bir hisob turida ma'lumotlarni relevantli deb topishning faqat o'ziga xos mezonlaridan foydalaniladi;
- rahbarlar va mutaxassislar tomonidan qabul qilinadigan qarorlarni ma'lumot ta'minoti jihatidan qo'llab-quvvatlash ham turli darajada amalga oshiriladi [7].

Yuqoridagilardan kelib chiqib, strategik boshqaruv hisobiga strategik boshqaruv qarorlari qabul qilishni doimiy qo'llab-quvvatlovchi hisob-tahlil tizimi sifatida qarashni maqsadga muvofiq, deb hisoblaymiz. Strategik boshqaruv istiqbolli baholashga tayanar ekan, hisob-tahlil ma'lumotlar bilan ishlash jarayoni moliyaviy (buxgalteriya) yoki boshqaruv hisobida qo'llanilmaydigan uslub va texnologiyalarning vujudga kelishiga zamin yaratadigan keng va chuqur xususiyatga ega bo'ladi hamda turli xil hisoblar orasidagi farqlarni ajratish imkonini beradi (2-jadval).

2-jadval: Strategik boshqaruv hisobining boshqa hisob turlaridan farqli jihatlari²

Farqlarini ko'rsatuvchi mezonlar	Hisob turlari		
	Moliyaviy hisob	Boshqaruv hisobi	Strategik boshqaruv hisobi
Hisob turining maqsadi	Subyektning moliyaviy holatini baholash uchun ma'lumotlarni shakllantirish	Rahbarlarning tezkor boshqaruv qarorlarini qabul qilishi uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni shakllantirish	Strategik qarorlarni qabul qilish uchun ma'lumotlarni shakllantirish
Tashkil etilishi va yuritilishi	Belgilangan tartibda tashkil qilinadi va o'rnatilgan tartib doirasida yuritiladi	Erkin tarzda va rahbarlar talab qiladigan shaklda	Erkin tarzda, lekin barcha mas'ullar bilan kelishilgan shaklda
Me'yoriy jihatdan tartibga solinishi	To'liq tarzda tartibga solingan	Yo'q	Yo'q
Ma'lumotdan foydalanuvchilari	Chegaralanmagan: tashqi va ichki foydalanuvchilar	Chegaralangan: rahbarlar	Chegaralangan: mulk egalari, rahbarlar va yuqori zveno menejerlari
Hisobning asosiy obyektlari	Xo'jalik mablag'lari, ularning tashkil topish manbalari va alohida xo'jalik jarayonlari	Xarajatlar va natijalar	Strategik ahamiyatga ega aktivlar, jarayonlar, natijalar, resurslar va mavjud barcha imkoniyatlar
Belgilangan ma'lumot xarakteri	Haqqoniy, birlamchi hujjatlarga asoslanadigan	Haqqoniy, tahliliy va istiqbol ko'rsatkichlari	Tahliliy va istiqbol hamda bashoratni belgilovchi
Relevantlik darajasi	Talab etilmaydi	Qisqa muddatli, ishlab chiqarish dasturi yoki alohida bo'limlar doirasida	Uzoq muddatli, makromuhit darajasida, raqobatbardosh bo'lishda o'z afzalliklariga ega bo'lishni ta'minlash
Ma'lumot to'plash darajasi	Past: alohida jarayonlarni aks ettirish darajasida	Past va o'rta: quyi bo'g'in yoki ishlab chiqarish dasturlari doirasidagi alohida jarayonlar	Yuqori: strategik muhim ahamiyatga ega obyektlar yoki tizim imkoniyatlari

2 Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Farqlarini ko'rsatuvchi mezonlar	Hisob turlari		
	Moliyaviy hisob	Boshqaruv hisobi	Strategik boshqaruv hisobi
Hisobotni taqdim etish muntazamligi	Muntazam: har bir hisobot davri uchun	Muntazam emas: boshqaruv (rahbariyat) tomonidan aniqlanadi	Muntazam emas: boshqaruv (rahbariyat) va mulk egalari tomonidan aniqlanadi
Hisobot ma'lumoti xarakteri	Haqqoniy (tarixiy)	Tarixiy va prognozlik	Tahliliy, istiqbolli va strategik

Taklif etilgan chegaralanish mazkur tizimlarning manfaatdor shaxslar (menejerlar, mulk egalari, ya'ni aksiyadorlar va h.k.) tomonidan qabul qilinishi, tahlil qilinishi hamda qaror qabul qilishi uchun qulay shakldagi muhim relevant ma'lumotlarni yetkazib berishga asos bo'lib xizmat qiladi.

Ilmiy tadqiqot ishimizning oldingi boblarida qayd qilib o'tganimizdek, strategik boshqaruv hisobi buxgalteriya hisobining biron bir turlarida uchramaydigan, faqat o'ziga xos xususiyatlarga (2-jadval) ega, xususan: bu hisob turining obyekti strategik ahamiyatga ega aktivlar, jarayonlar, natijalar, resurslar hisoblanadi. Xo'jalik yurituvchi subyekt istiqbolda o'z oldiga maqsad qilib olgan ko'rsatkichlarga erishish uchun strategik salohiyat imkoniyatlarini (moddiy, moliyaviy va mehnat resurslari) baholaydi, mavjud resurslardan samarali foydalanish variantlarini taklif etadi, ichki hamda tashqi muhit va makromuhit omillari o'zgarishi natijasida vujudga keladigan vaziyatlarni baholash modellarini taklif etadi, vujudga kelishi mumkin bo'lgan chetlanishlarni korektirovka qilish mexanizmlarini tavsiya etadi.

2-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, bu hisob turining faqat o'ziga xos tomonlaridan yana biri – hisob ma'lumotlarining relevantlik darajasiga talabdir. Strategik boshqaruv hisobida foydalaniladigan ma'lumotlar uzoq muddatli, shuningdek, xo'jalik yurituvchi subyektni makromuhit darajasida raqobatbardosh bo'lishni ta'minlash uchun uzluksiz tarzda o'z afzalliklariga ega bo'lib borishini ta'minlashi talab etiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Rivojlangan davlatlar amaliyotida kompaniyalarning strategik boshqaruv hisobi strategik menejment hamda hisob-tahlil amaliyoti davomida shakllangan va rivojlanmoqda. Lekin, yuqorida ta'kidlaganimizdek, mam-lakatimiz iqtisodining turli tarmoqlarida faoliyat yuritayotgan xo'jalik yurituvchi subyektlar amaliyotida strategik boshqaruv hisobi, ayniqsa, moliyaviy natijalarning strategik boshqaruv hisobini tashkil qilish va yuritish hali endigina shakllanish bosqichida. Shuning uchun ham eng avvalo, hozirgi paytda uni tashkil qilish va yuritish bilan bog'liq bo'lgan dastlabki, ya'ni uslubiy masalalar o'zining ijobiy yechimini topishi kerak. Shunga ko'ra, xo'jalik yurituvchi subyektlarda moliyaviy natijalarning strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishni hisob turlari o'rtasidagi farqlarni aniq belgilashdan boshlash lozim, degan xulosaga kelindi. Bu yerda asosiy e'tiborni tortadigan tomon – boshqaruv hisobi bilan strategik boshqaruv hisoblari o'rtasidagi farqlar chegarasi aniq belgilanishi, maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Pardayeva Sh.A. Xo'jalik subyektlarida moliyaviy natijalarning strategik boshqaruv hisobini takomillashtirish. "Xalqaro moliya va hisob" ilmiy-elektron jurnal. www.interfinance.uz, №3, 2021-yil.
2. Pardayeva Sh.A. Xarajatlarning strategik boshqaruv hisobini samarali tashkil qilish yo'nalishlari. "Iqtisodiyot va ta'lim" ilmiy jurnali, 2022-yil 2-son 141-145 betlar.
3. Pardaeva Sh.A. Improving strategic management accounting of financial results in business entities. European Journal of Research Development and Sustainability (EJRDS). Impact Factor 7.455. Volume 3, issue 9 September 2022. www.scholarzest.com.
4. Pardaeva Sh.A. Integrated artificial intelligence and predictive maintenance of electric vehicle components with optical and quantum enhancements. Optical and Quantum Electronics Journal. <http://dx.doi.org/10.1007/s11082-023-05135-7>. July 2023.
5. P. Srinivasa Rao, Syed Irfan Yaqoob, Mohammed Altaf Ahmed, Pardaeva Shakhnoza Abdinabievna, Syed Mufassir Yaseen & Mahendran Arumugam. Integrated artificial intelligence and predictive maintenance of electric vehicle components with optical and quantum enhancements. "Optical and Quantum Electronics" journal. <http://dx.doi.org/10.1007/s11082-023-05135-7>. 18 July 2023.
6. Anurag Vijay Agrawal, Mukesh Soni, Ismail Keshta, V.Savithri, Pardaeva Shakhnoza Abdinabievna, Shweta Singh. A probability-based fuzzy algorithm for multi-attribute decision-analysis with application to aviation disaster decision-making. "Decision Analytics Journal". <https://doi.org/10.1016/j.dajour.2023.100310>. Volume 8, September-2023.
7. Pardayeva Sh.A. Strategik boshqaruv hisobida ko'rsatkichlar tizimi. "Iqtisodiyot va ta'lim" ilmiy jurnali, 2023-yil 2-son. 227-232-betlar.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 11-12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.